

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 37 Volume: 8 Issue: 37

Nisan 2015 April 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

İRLANDA'DA TERÖR* TERROR IN IRELAND

Erol BULUT**
Mehmet KOCA***

Öz

İrlanda'da ki terör sorunu IRA (Irish Republican Arm)'nın 2005 de silah bıraktığı tarihe kadar hem İrlanda'nın kendisi hem de İngiltere için ciddi bir sorundu. Avrupa terör örgütleri dendiğinde ilk akla gelen terör örgütlerinden biri olmasının altında da bu yatmaktadır. IRA terörünü doğuran nedenleri anlayabilmek için tarihsel sürece bakmak gerekmektedir. 12. yüzyılda İngiliz emperyalizmine maruz kalan Kuzey İrlanda'da bir direniş olarak ortaya çıkan terör grupları, İngilizlerin bölgeden çekilerek İrlanda'nın bağımsızlığını kazanması ile birlikte terör grupları ve onların düzenlediği eylemler Protestan-Katolik çatışması etrafında şekillenmiştir. Ayrıca İrlanda örneği son dönemde Kürt sorunu çerçevesinde sıklıkla dile getirilmektedir. Bu açıdan İrlanda'daki terör sorunun çözüm süreci Türkiye açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Bu makalede IRA terörünün nedenleri tartışılmakla birlikte çözüm noktasında Türkiye'deki terör sorunuyla karşılaştırılarak kısaca değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Terör, İRA, Din, Siyaset.

Abstract

The problem of terrorism in Ireland was a serious problem for the United Kingdom as well as Ireland itself until 2005 when IRA (Irish Republican Arm) left gun. This is the first reason why it comes to mind as the first one when we think of European terrorist organizations. Thence, IRA has been the subject of several investigations.. We need to look at the historical process in order to understand the causes that give rise to the IRA terrorism. After the British withdrew from the region together with the independence of Ireland, The terror group exposed to 12th century British imperialism and emerged as an opposition in Northern Ireland shaped their organized actions around the Protestant-Catholic conflict. Recently, the IRA example is discussed often within the framework of the Kurdish problem. In this respect, solution process of the terrorism problem in Ireland has a special importance for Turkey. Therefore, this article puts forward the reason of the IRA terrorism and gives a brief discussion about the basis of terror by comparing two countries.

Keywords: Terror, IRA, Religion, Politics.

Giriş

Günümüz modern toplumlarında terör/siyasal şiddet toplumsal sorunların başında gelmektedir. Çünkü terör bir şiddet olarak, insanların üzerinde sosyal, ekonomik, psikolojik etkiler yaratmakta ve toplumsal yapıyı derinden sarsmaktadır. 11 Eylül olayları da bu şiddet dalgasına küresel bir nitelik kazandırmış, bu tarihten sonra terör olgusu daha fazla tartışılır olmuştur.

IRA terörü, bu küreselleşen terör dalgasının doğasını anlama yönünde rehber niteliği taşımaktadır. Gerek nedenleri, gerekse sonuçları yönünden terörün toplumsal yapıdaki etkileri açıkça İrlanda'da gözlemlenmiştir.

IRA terörü ayrıca çözüm süreci yönünden de önemli sayılmaktadır. Gerek güvenlik güçlerinin terörle mücadelesi, gerekse siyasi alanda terör örgütü ile müzakere süreci yönünden İrlanda örneği son derece önemlidir. Bu nedenle İrlanda örneğinin bilinmesi, 1980 sonrası Türkiye'sinin önemli problemlerinden biri olan PKK terörünün doğasını anlayabilmede, terörle mücadele yönteminde ve şu günlerin yoğun gündemi olan çözüm sürecini yürütmede farklı yolları tahlil etme açısından yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

* Bu çalışmada E. Bulut'un Y. Lisans v Doktora Tezinden faydalanılmıştır.

** Yrd. Doç. Dr. Ordu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Ordu, e_bulut10@hotmail.com

*** Doktora Öğrencisi, Cumhuriyet Üniv. Sosyoloji Böl., Sivas, e_mehmetkoca@hotmail.com

1. Bir Kavram Olarak Terörizm

Terörizmi araştırma konusu olarak seçen bir araştırmacının karşılaşacağı ilk güçlük, ele aldığı konuyu kavramsallaştırmada yaşadığı zorluk olacaktır. Terörizm konusunda çok sayıda çalışması bulunan Laqueur (2002b: 95-98) terörizmi tanımlama çabalarında, özellikle terörizmin hangi yönüne vurgu yapılması gerektiği noktasında, genel bir kabulün bulunmadığını ifade etmekte ve bu türden bir zorluğun nedeninin terör eylemlerindeki çeşitlilikten kaynaklandığını belirtmektedir.

Siyaset arenasında devletlerin, terör olaylarına/örgütlerine ilişkin farklı bakış açılarına sahip olmaları; çoğu zaman bir örgütün terör örgütü sayılıp sayılmayacağı konusunda ayrışmalarıyla sonuçlanır. Bu nedenle terör kavramına ilişkin, herkes tarafından benimsenen akademik bir kabul yoktur. Bu durum da kavrama yönelik çeşitliliği arttırmıştır. Örneğin terörizmin tanımı ile ilgili Schmid ve Jongman (1988: 5-6) tarafından yapılan çalışmada 1936-1981 yılları arasında farklı yazarlara ait 109 tanıma yer verilmiştir. Schmid ve Jongman'ın çalışmasının 1936-1981 yılları arasını kapsadığı düşünüldüğünde, terörizme ilişkin daha fazla tanımın olabileceğini tahmin edebilmek hiç de zor olmayacaktır. Ancak bu durum terörizm tanımlamalarında ortak noktaların bulunmadığı anlamını taşımamalıdır.

Siyasal bir amaç taşıması, planlı ve sistematik bir örgütlenmeye sahip olması, şiddet yoluyla insanlar üzerinde korku yaratma çabasında olması, bu nedenle de genel olarak masum halka veya toplum için stratejik öneme sahip noktalara yönelmesi terörizm tanımlamalarında görülen ortak özellikler olarak gösterilebilir (Cirhinlioğlu, 2004: 32; Tilly, 2004: 9).

Bu özelliklerden kısaca bahsedilecek olunursa, terörizmin birincil özelliği siyasal amaçları içinde barındırmasıdır. Laqueur (2002b: 106)'e göre terörizmin tanımlanmasında temel ölçüt, siyasal yönü olmalıdır. Bu açıdan Laquer'e göre, terörizm siyasal hedeflere ulaşmak üzere yapılan şiddet eylemi özelliği taşımaktadır. Hali hazırda terörizm kavramı sözlük anlamıyla da "siyasi bir amaca ulaşmak için yıldırma hareketlerini düzenli bir biçimde kullanma, tedhişçilik" anlamına gelmektedir (Türkçe Sözlük, 1998: 2200). Bu anlamda terörizm siyasal amaçların gerçekleştirilmesinde kullanılan bir yöntem olarak ele alınabilir. Legal siyasal alanda sonuçlara ulaşmanın mümkün olamayacağı düşüncesi grupları terörizm yoluyla amaçlara ulaşmaya sevk edebilmektedir (Gunter, 1984: 107). Bu kapsamda terörizm legal alanda elde edilemeyen sonuçların elde edilmesi için yapılan eylemler olarak tanımlanabilir (Jerkins, 1975: 20). Ancak burada eylemlerin asıl gücü psikolojik yönünden gelmektedir. Örneğin, Thomas Thornton (1964: 73) terörizmin sembolik bir anlam taşıdığını ifade etmekte ve bu yönüyle asıl amacın toplum üzerinde psikolojik bir etki yaratmak olduğunu belirtmektedir. Bu açıdan terörizm "politik amaçlar için kullanılan savaşın psikolojik silahı" (Wardlaw, 1989: 9) olarak tanımlanmaktadır. Bu durum bizi terörizmin diğer bir özelliği olan şiddet yoluyla insanlar üzerinde korku yaratma çabasına götürmektedir. Çünkü terörizmin psikolojik silahı korku ögesidir (Freeman, 1986: 253).

Terörizm gerçekleştirdiği eylemlerle birlikte yeni eylemleri gerçekleştirebileceği tehdidiyle toplum üzerinde korku hissini yaratmaktadır. Dolayısıyla terörizm doğrudan yok etme ya da şiddet uygulama hedefinden fazlasını içermektedir. Çünkü terörizm şiddeti doğrudan uygulamanın dışında bu şiddeti uygulayabileceği tehdidini diğer bir ifadeyle "yok etme tehdidini" (Wilkinson, 2002a: 144) kapsamaktadır. Çünkü tanınma ve bilinir hale gelme terörizmin temel hedefleri arasında sayılmaktadır. Jenkins (1975: 15)'in ifade ettiği gibi, "terörist birçok insanın ölmesini değil, seyretmesi ve dinlemesini ister, terörizm bir tiyatrodur".

Böylesi bir amaç zorunlu olarak belli bir örgütlenmeyi ve planlı hareketi de zorunlu kılmaktadır. Ayrıca toplum üzerinde korku yaratmanın en kolay yolu masum halka yönelik eylemler gerçekleştirmekten ya da toplum için önem arz eden stratejik noktaları hedef seçmekten geçmektedir. Bu iki durum da terörizmin diğer özelliklerini oluşturmaktadır.

Tüm bu ortak noktalar çerçevesinde her tanımda farklı özelliklerin biraz daha fazla vurgulanmasına karşın siyasal amaç, şiddet yoluyla korku yaratma çabası, planlı ve örgütlü bir yapı göstermesi ve genellikle halka veya toplum için önem arz eden stratejik noktalara yönelmiş olması tanımlamaların ortak özellikleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ortak özellikler üzerinden terörizmi tanımlayacak olursak; terörizm siyasal amaçlara ulaşmak amacıyla planlı şekilde kullanılan bir dil ve yönteme başvuran ve doğasında korku uyandırma özelliği barındıran şiddet eylemidir.

Terörizm biçimleri ise genel olarak ideolojik terör ve devlet terörü olarak iki biçimde incelenebilir. Devlet terörü, devlet veya devletin uzantıları tarafından, siyasi amaçlar uğruna sivil halk üzerinde korku yaratmak için işlenen şiddet eylemleri olarak tanımlanabilir. Devlet terörü bir anlamda devletin kendini koruma içgüdüğü ile başvurduğu siyasi şiddet eylemleridir. İdeolojik terör ise, devlet dışı grupların siyasi ve

dini amaçları için sivil halk ve stratejik noktalar üzerinde korkutmaya yönelik uyguladığı şiddet eylemleridir (Cirhinlioğlu, 2004). Marksist terör, etnik temelli terör ve din temelli terör ideolojik terörün bir biçimi olarak gösterilebilir. Ayrıca küreselleşme sonucu yaşanan gelişmelerle birlikte değişim gösteren terörizmi açıklayabilmek için, küresel terörizm, uluslararası terörizm ya da post-modern terörizm kavramları da sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır (Laqueur, 1996; Kegley, 2003).

2. Tarihte Terör

Terörün tarihsel kökenine yönelik mevcut literatür irdelendiğinde, terör olaylarına ilişkin tarihteki ilk örneğin, M.S. 66-73 arasında ortaya çıkan ve Musevi dinine mensup olan "Zealot"lar tarafından gerçekleştirildiği ileri sürülmektedir. O dönemde "Zealot"lar, Roma İmparatorluğu'nun Filistin'i işgalini sonlandırmak için, genellikle hançerle ve gündüz gözüyle kalabalık içinde suikast düzenleyen gruplar olarak bilinmektedir. Hatta bu nedenle bu gruba, İngilizce hançerden türemiş "sicarii" adı verilmiştir (Laqueur, 2002a: 7-8; Hoffman, 2006: 83). Buna karşılık bazı kaynaklarında Roma döneminde Marcus Junius Brutus tarafından Julius Sezar'ın öldürülmesi olayını tarihteki ilk terör olayı olarak göstermektedir. Ayrıca Dört Halife Dönemi'nde yaşanan Harici terörünü (Kongar, 2005: 77-78) ve Selçuklu Devleti'ne karşı düzenlenen Haşhaşiler terörünü de tarihteki ilk terör olayları arasında gösterenler vardır (Anıl, 2003).

Diğer yandan terörün başlangıç tarihi olarak sıklıkla, Fransız Devrimi ve sonrasında yaşanan olaylar gösterilmekte ve bu dönemde yaşanan terörün, devleti ve gücü ele geçiren grupların mevcut konumlarını sürdürebilmek için, aşağıda kalan diğer gruplara uyguladıkları şiddeti temsil ettiği söylenmektedir (Cirhinlioğlu, 2004: 37).

Benzer şekilde araştırmacıların, Modern terörizmin başlangıç tarihi konusunda da farklı yaklaşımlara sahip oldukları görülmüştür. Örneğin Post (2006), terörizmin modern çağının, 1972 Münih Olimpiyatları sırasında İsrail Olimpiyat Köyü'nün, "Kara Eylül" üyesi terörist gruplar tarafından basılmasıyla başladığını belirtirken; Hoffman (2006: 63) ise, "Filistin'in Kurtuluşu için Halk Cephesi" örgütü tarafından 22 Temmuz 1968'de, İsrail El-Al havayollarına ait uçağın kaçırılmasını modern terörizmin başlangıcı olarak belirtmiştir. Buna karşılık Wilkinson (2006) da, modern terörizmin ortaya çıkışını 20'nci yüzyıldan itibaren incelemektedir. Laqueur (1999: 12) ise farklı bir sınıflandırma yaparak, modern terörizmi "geleneksel" olarak adlandırmakta ve 19'uncü yüzyıldan başlayarak incelemektedir

Yine, Rusya'da 1870 yılından Birinci Dünya Savaşı'na kadarki halk hareketleri olarak ortaya çıkan eylemli hareketler de modern terörizmin başlangıcı olarak gösterilmektedir (Ayдын, 2006: 28).

Sonuç olarak terörün tarihsel kökeni irdelendiğinde, günümüze ne kadar çok yaklaşırsa, terörizmin toplumlar üzerindeki etki alanının da o kadar çok genişlediği görülmektedir. Zira günümüzdeki terör eylemlerini geçmiştekilerden ayıran en önemli yönünün, geçmişe oranla terörizmin genişleyen bir orana sahip olması ve bu genişlemede silahların kitleleri tehdit eder bir şekilde kullanılması yatmaktadır. Bu nedenle terörün küresel ölçekte tüm toplumları etkisi altına alan ve tehdit eden görünümünün 21. yüzyılla birlikte başladığı rahatlıkla söylenebilir.

Dolayısıyla terörizmin nedenlerinin saptanarak bunlara çözüm üretilmesi, toplumların geleceği için önemini sürdürmektedir. Bu bağlamda sosyolojik bir olgu olarak terörizmin nedenlerini ve çözümünü ortaya koyabilmenin yollarından biri de, tarihte var olan terör olaylarının incelenmesinden geçmektedir. Ancak bu yapılırken her terör örgütünün kendine özgü özelliklerinin bulunduğu da göz ardı edilmemelidir.

3. İrlanda'da Terör

3.1. İrlanda'da Terörün Tarihsel Arka Planı

İrlanda'daki terörün tarihsel arka planına bakıldığında, çatışmaların 12. Yüzyılda İngilizlerin İrlanda topraklarını işgal etmesiyle başladığını söylemek mümkündür. Bu dönemde, İngilizlerin işgal ettikleri yerlere İngiliz göçmenlerini yerleştirmeleri, İrlandalıların İngilizler karşısında sürekli toprak kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. İlerleyen zamanlarda her ne kadar İngiliz göçleri yavaşlamış olsa da, Katoliklerin tekrar bölgede egemen güç haline gelmesini engellemek için, İngilizler bu seferde İskoçyalı Protestanların göçünü teşvik etmeye başlamıştır. Ayrıca İngilizler asimile olmayı engellemek amacıyla, İrlandalılarla evliliği, İrlanda isimlerini taşımayı, onlar gibi giyinmeyi yasaklayan Kilkney Yasalarını çıkarmışlardır (Mulholland, 2007; Şenocak, 2006). Bu türden uygulamalar İrlanda'da Katolik yerli halkı ile göç ile bölgeye yerleştirilmiş Protestan halklar arasında ayrışmanın artmasına neden olmuştur. Gerek Katolik İrlandalıların sürekli olarak toprak kaybetmeye başlaması gerekse İngilizlerin halkları bütünleştirmekten daha çok ayrıştıran yasaları kaçınılmaz olarak çatışmaları ortaya çıkarmıştır.

1790'larda İrlandalılar, Britanya hükümetine karşı silahlı mücadele ile karşılık vermeye başlamıştır. 1798'de Wolf Tone'un çabaları ile 30.000 ile 50.000 arasındaki gönüllü İrlandalılar bir isyan başlatmıştır. Fakat isyan kanlı bir şekilde bastırılmıştır. Yine isyandan sonra 1800'de Birlik Yasası getirilmiş ve bu yasa ile Protestan ve Katolik gruplar birleştirilmiştir. Ancak sonuç Katolikler için değişmemiş Protestanlar güçlenirken, Katolikler giderek zayıflamıştır (Laçiner, 2001). 19. yüzyılda Genç İrlanda, İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği gibi birçok ayrılıkçı örgüt kurulmuştur.

1886'da ve 1893'de Liberal hükümet İrlanda'nın iç işlerinde bağımsızlığını savunan programı hazırlamış fakat bu programlar meclis ve lortlar kamarası tarafından engellenmiştir. 20. yüzyılın ilk yarısının başında yine İrlanda'yı kendi içinde özerk yapacak programlar hazırlanmış ancak bu programlar meclisten geçmesine rağmen, I. Dünya Savaşı nedeniyle rafa kaldırılmıştır. İrlandalılar bunu bir ihanet olarak algılamış ve İrlanda Vatandaş Ordusu, İrlanda Cumhuriyet Kardeşliği gibi örgütlerle silahlı mücadeleyi başlatmışlardır. 1916'da çıkan bir ayaklanmanın İngiltere tarafından kanlı bir şekilde bastırılması radikalleşmenin artmasına yol açmıştır. 1905'de İngiliz Kralının egemenliğini kabul eden, fakat bağımsızlık isteyen Sinn Fein bu olaylarla birlikte radikalleşmiştir (Mulholland, 2007; Laçiner, 2001).

1918 seçimlerinde Sinn Fein İrlanda'da tek parti olarak galip gelmiş, fakat seçilen yetkilileri İngiltere'ye göndermek yerine, Dublin'de bağımsız bir meclis oluşturmayı yeğlemiştir. Yeni meclis, yani Dublin Meclisi, tüm İrlandalıları bu meclisi tanımaya davet etmesine rağmen 26 bölge bunu kabul ederken 6 bölge bunu kabul etmemiştir. Buda İrlanda'nın ikiye bölünmesiyle sonuçlanmış, iç çatışmaları daha da arttırmıştır (Şenocak, 2006). Dail meclisinin kuruluşu İrlanda için önemli bir tarih olmuştur. Hatta, "Cumhuriyetçiler'e göre İrlanda Kurtuluş Savaşı 21 Ocak 1919'da yani Dail'in açıldığı ilk gün başlamıştır" (Laçiner, 2001: 14).

1913 yılında Protestanlar silahlı bir örgüt olan Ulster Gönüllü Birliği'ni kurarken, aynı yıl Katolikler de İrlanda Gönüllüleri örgütünü kurmuşlardır. Daha sonra (1919 yılında) bu örgüt İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) adını almıştır (Davies, 2006; Şenocak, 2006).

1921'de yürürlüğe giren 1920 İrlanda Hükümet Yasası mevcut bölünmüşlüğü tanırken, Kuzey'de İngiltere'ye bağlılığını sürdüren Ulster Meclisi meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. 11 Mart 1921 de Dail resmi olarak İngiltere'ye karşı savaş ilan etmiştir. 1921 Aralıkta Sinn Fein ve İngiltere Anglo-İrish Antlaşmasıyla serbest İrlanda kurulmuştur. 1932'de Eamun De Valera iktidara gelmiş ve 1923 de bağlılık yemini etmiştir. 1937'de İrlanda'nın adı İrlanda Serbest Cumhuriyeti yapılmışsa da, 1949'da İrlanda Cumhuriyeti olarak değiştirilmiştir. Bu tarihten sonra Kuzey İrlanda'daki parlamentonun tamamı Protestanlar'ın kontrolüne girmiş ve Kuzey İrlanda'nın bundan sonraki tarihi Kuzey'de kalan Katolikler ile Protestanlar arasındaki çatışmadan ibaret bir hal almıştır (Laçiner, 2001).

1960'larda da IRA'da bölünmeler yaşanmıştır. Sinn Fein mücadeleyi siyasi arenada sürdürme kararı alırken, Kırsal İrlanda Cumhuriyeti Ordusu (PIRA) silahlı mücadeleye devam kararı almıştır. Ayrıca Gerçek İrlanda Cumhuriyeti Ordusu (rIRA)'da terör eylemlerine devam etmiştir. Siyasi kanat Sinn Fein çatışmanın sınıf mücadelesi diliyle halka benimsetilebileceğini düşünürken, aslında PIRA fundamentalist cumhuriyetçiliği tekrar canlandırmayı amaçlamıştır (Bourke, 2004).

1969 terör olaylarının tırmanışının başlangıç noktasıdır. 1969 yılında Protestanlar ile Katolikler arasında artan şiddet olayları İngilizlerin müdahalesini de beraberinde getirmiştir. Artan şiddet olaylarının önüne geçmek için İngiliz ordusu İrlanda'ya girmiştir. Bourke (2004), İngiliz ordusunun İrlanda topraklarına girdiğinde çatışmalardan bunalan halk tarafından umutla karşılandığını dile getirmiştir. Ancak kısa süre sonra Katolikler arasında İngilizlere karşı büyük bir direniş başlamış ve bu direniş sonrası azalması umulan çatışmalar giderek artmış ve IRA halk arasında bir kurtuluş reçetesi olarak görülmeye başlanmıştır.

Kısaca İrlanda'daki terör olaylarının temelinde İngilizlerin işgali ve işgal sonrası bölgeye yoğun Protestan göçünü desteklemesi yatmaktadır. Yerel halkın sürekli olarak toprak kaybetmesi ve İngilizler tarafından uygulanan ayrıştırıcı politikalar IRA terörünü ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle İrlanda'daki çatışmaları Protestan-Katolik mezhepleri arasında yaşanan dinsel bir mücadeleden çok elindeki toprakları ve hakları kaybeden yerel halk ile İngilizlerin koruması altında olan ve sürekli yerel halka karşı güç kazanan göçmenler arasındaki çatışma olarak tanımlamak daha gerçekçi olacaktır

3.2. IRA'nın Bazı Terör Eylemleri

IRA ve türevleri günümüze kadar birçok terör eylemi gerçekleştirmiştir. Özellikle 1972'de IRA, Protestan sivil halka yönelik saldırılar düzenlemiş ve 135 Protestan sivil öldürülmüştür. 21 Temmuz 1972'de IRA'nın Kuzey İrlanda Belfast'a düzenlediği bombalı saldırı sonucu 11 kişi ölmüş, 130 kişi yaralanmıştır. Bu olaydan 10 gün sonra, yine IRA'nın üç araca yerleştiği bombalar sonucunda altı kişi ölmüştür. 21 Kasım

1974'te PIRA Birmingham'da iki barı bombalamıştır. Patlamalar sonucunda 21 kişi ölmüş ve birçok kişinin de yaralanmasına yol açmıştır. Yine Şubat 1975'de Belfast'a yapılan bir saldırı sonucu 12 kişi ölmüş 30 kişi yaralanmıştır. 27 Ağustos 1979'da da İngiltere Kraliyet ailesinden Earl Mountbatten'in, Güney İrlanda'nın Sligo kıyısındaki Mullaghmore kasabasında motorlu yatı bombalanmıştır. Bombalama esnasında motorda, Mountbatten'in 14 yaşındaki ikiz torunları, kızı, damadı ve Dowager Leydisi Doreen Bradbourne'de bulunmaktaydı. Bombalama sonrasında, Earl Mountbatten, torunlarından biri ve Dowager hayatını kaybetmiştir. PIRA aynı gün, Warrenpoint'te İngiliz askerlerini taşıyan kamyonu bombalamıştır. Bu olayda da 18 asker hayatını kaybetmiştir. Olay yerine yerleştirilen ikinci bir bomba da olay yerine gelen yardım esnasında patlamış ve yeni ölümlere yol açmıştır. Yine 15 Haziran 1996'da IRA'nın Manchester'da büyük bir mağazaya bombalı saldırı da bulunmasıyla 206 kişi yaralanmıştır. Ayrıca 15 Ağustos 1998'de de Gerçek İrlanda Cumhuriyet Ordusu (rIRA) Kuzey İrlanda'nın merkezinde bulunan alışveriş bölgesinin içindeki adliye sarayının dışına yerleştirdiği bombayı patlatması sonucunda 29 kişi ölmüş ve 330 kişi yaralanmıştır (Alonso, 2001; Barnes, 2005; Birchard, 1998; Moore, 2007).

Cuenca (2004), IRA'nın bu tür eylemleri ile İngiliz devletini veya Protestan halkı yok etmeyi planladığını, sadece korku yaratarak kendi isteklerini kabul ettirme çabası içinde olduklarını dile getirmektedir. Dolayısıyla bu düşünceden hareketle IRA'nın eylemlerinde ölüm oranının düşük olmasının nedenini anlayabiliriz. Örgütün Manchester saldırısından önce polisi arayarak bölgenin boşaltılması için zaman tanınması buna örnek olarak gösterilebilir¹.

3.3. IRA Terörünün Nedenler Üzerine Tartışmalar

İrlanda özelinde terörün nedenlerine ilişkin tartışmalara geçmeden önce terörün nedenlerine dair genel yaklaşımlara kısaca değinmekte fayda vardır.

Öncelikle, terörizmin nedenleri konusunda yapılan çalışmaların karşılaştığı olduğu iki temel problemin olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi terörizmin birçok faktörün etkisiyle ortaya çıkmasıdır. Bu nedenle tekil nedenlerle açıklama çalışmaları sonuçsuz kalabilmektedir. Diğer bir ifadeyle terörizmin nedenleri disiplinler arası bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. İkinci temel problem ise terör örgütlerinin kendilerine özgü tarihsel bir süreç izlemelerinden kaynaklanmaktadır. Her bir terör örgütünün kendine özgü tarihsel süreci ve yapısı bir genellemeye ulaşma imkânını ortadan kaldırmaktadır. Ancak terörizmin nedenlerini açıklama çabasında olan çalışmaların ve bu kapsamda oluşturulan yaklaşımların terörizmi açıklamada hiçbir etkisi olmadığı anlamına gelmemektedir.

Terörün nedenlerinin yapısal/siyasal, örgütsel (rasyonel seçim), psikolojik ve çok nedenli yaklaşımlarla açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Yapısal ya da siyasi yaklaşım, terörizme sebep olacak olan koşulların çevresel olduğunu savunmaktadır. Yoksulluk, işsizlik, sosyal ve kültürel problemler terörizmin en önemli sebepleri olarak görülmektedir. Örneğin, Gurr (2006), yoksulluk, baskı ve eşitsizliğin terörizmin sebepleri olduğunu savunmaktadır. Toplum içerisinde grupların ya da azınlıkların bazı hak talepleri olmasına rağmen bu haklara sahip olamamasının, düş kırıklığı yarattığını ve bunun siyasi şiddeti tetiklediğini belirtmektedir.

Crenshaw (1981: 383-385) da terörizmin nedenleri arasında ilk ve öncelikli olarak azınlıkların, mağdur edilmesini göstermektedir. Toplumun geneli ile aynı haklara sahip olmak isteyen azınlıklar terörizme kolaylıkla başvurabilmektedir. Terörizmi doğuran ikinci unsur ise azınlıkların ya da alt-grupların legal siyasi alanda temsil edilmelerinin engellenmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Legal siyasi alanda iktidara erişim olanakları tıkanan gruplar terörizme başvurabilmektedirler. Terörizmi meydana getirdiği düşünülen diğer bir unsur ise terörizmi tetikleyen bir önceki politik, sosyal ve siyasi yoksunluklar karşısında tepki ve protesto gösteren gruba karşı güvenlik güçleri tarafından kullanılan şiddet ve baskı yöntemi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Güvenlik güçleri tarafından uygulanan şiddet ve baskı söz konusu azınlık ya da alt-grubu toplumdan tamamen koparmakta ve terörizme başvurmalarını tetikleyebilmektedir.

Kısaca sosyal, siyasi ve ekonomik yoksunluklar terörizmin ortaya çıkmasına neden olan toplumsal şartları sağlamaktadır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki toplum içerisinde var olan yoksunlukların her zaman terörizme yol açması beklenemez. Bu durum bir anlamda devletin istikrarı ile de orantılı bir yapı göstermektedir. Daha istikrarsız toplumlarda bu türden yoksunluklar daha kolay terörizmi ortaya çıkarabilmektedir. Siyasal hakların kısıtlı olduğu toplumlarda ise, bireylerin normal yollardan haklarını elde

¹ Ancak burada unutulmaması gereken bir nokta da terör sonucu yaralanan insan sayısının hiç de azımsanamayacak kadar fazla olmasıdır. Kuzey İrlanda'da terör eylemleri sonucu yaklaşık 40.000 insan yaralanmıştır (Silke, 1999).

etme olanakları sınırlı düzeyde kalmaktadır. Bu durumda hakların elde edilmesinde terörizm bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadır.

Terörizmin nedenlerine yönelik bir diğer yaklaşım ise rasyonel seçim teorisi olarak da bilinen örgütsel yaklaşımdır. Rasyonel seçim teorisi bireylerin siyasi amaçlarına ulaşmak için kendileri adına en uygun yol olarak terörizmi seçtikleri varsayımından hareket etmektedir. Diğer bir ifadeyle rasyonel seçim teorisinin temelinde bireysel ve grup çıkarları bulunmaktadır. Kişiler/gruplar siyasal amaca giden tüm yolları analiz ederek, kendileri için en az maliyetli ve en rasyonel yolu seçmektedirler. Eylem neticesinde sağlanan fayda, maliyetten daha fazla ise birey şiddet eylemine başvurmakta, aksi durumda eylemden kaçınmaktadır (Eager, 2008: 5; Klosko, Muller ve Opp, 1987: 557). Daha açık bir ifade ile bireyler siyasi amaçlarına ulaşmada kendileri için en az maliyetli ve en çok fayda getirecek yolu seçmektedirler. Eğer eylemden sağlanacak fayda düşük, buna karşın maliyet yüksek ise kişiler eyleme katılmamaktadırlar.

Bireylerin eyleme katılmama durumuna karşılık örgütler özendirme çabalarına yönelmektedir. Özendirme çabaları eylemleri de temellendiren çeşitli sayılılarla gerçekleştirilir. Bu temellendirmeler; "(i) sözde aşkın bir hedefi gerçekleştirmek için her yol meşrudur; (ii) aşırı şiddet, başka sonuçlar göz önünde bulundurulmaksızın, özü itibarıyla faydalı ve yüceltici bir harekettir; (iii) terörizmin geçmişte işe yaradığı gösterilebilir ve terörizm başarıya ulaşmada ya elde kalan tek ya da en uygun yöntem olduğu için benimsenir; (iv) adalet yerini bulsun diye intikam ahlakidir ve (v) terörü düşmanlara karşı kullanmayı benimsemesek, bizim ya da milletimizin başına daha büyük kötülükler musallat olacaktır" (Wilkinson, 2002a: 150).

Crenshaw da terörizmin rasyonel seçim sonucunda ortaya çıkan eylemler olduğunu düşüncesindedir. Ancak Crenshaw (1981: 385-389) terörizmin kişisel olmaktan çok, bir grup süreci olduğunu savunmaktadır. Terörizm, devletlerin tutumlarını değiştirmesi için gruplar tarafından çekici bir unsur olarak görülmektedir. Terörizm sayesinde kamuoyunun dikkati çekilmek istenmektedir. Bu açıdan, terör örgütlerine göre terörizm, harekete geçirilmesi basit ve rasyonel bir strateji olarak kabul edilmektedir. Bir örgütün oluşması sonrası ise kendi devamlılığını sağlama güdüsü ortaya çıkmaktadır. Böylece örgütün bir eylemi siyasi amaçlarının yanı sıra örgütün devamlılığı içinde önem kazanmaktadır.

Terörizmin nedenleri konusundaki bir diğer yaklaşım ise psikolojik yaklaşımlardır. Terörün nedenlerini psikolojik yönden ele alan çalışmaların bulunduğu ortak nokta "teröristlerin herkes kadar normal" olduğudur (Crenshaw, 1981: 390; Victorof, 2005: 12). Ancak, teröristlerin belirgin kişilik bozuklukları olmamasına rağmen eylemlerini meşrulaştırmalarında psikolojik öğelerin büyük etkisi olduğu söylenebilir (Post, 1998: 25). Diğer bir ifadeyle teröristler psikolojik olarak normal bireyler olarak kabul edilmesine rağmen, onları motive eden ve şiddete yönelten psikolojik öğelerin varlığı yadsınamaz.

Örneğin, Volkan (2005) terörün psikolojik unsurlarını incelediği eserinde, geniş gruptaki kimlik arayışını terörün psikolojik kaynağı olarak göstermektedir. Ona göre, geniş grupta tarihin belirli dönemlerinde "biz kimiz" sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu soru özellikle geniş grupta güvensizlik hissinin arttığı dönemlere rast gelmektedir. Bu tür dönemlerde geniş grupta gerileme baş göstermektedir. Gerileme temel güven duygusu'nu bozmaktadır. Ancak Volkan (2005)'a göre, geniş grupta gerileme politik liderin yönlendirmesine açıktır. Şöyle ki, gerileme döneminde lider seçilmiş zafer veya seçilmiş örselenme'ye başvurur. Yazarın ortaya koyduğu bu iki kavram grubun tarihteki zafer veya yenilgilerine vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla iki kavramda gruptaki bağlılık ve güven duygusunu canlandırmaktadır. Bu yolla lider, güven hissinin kaybetmiş ve bu nedenle kimlik arayışına girmiş gruba arzulanan kimliği aşılama çalışır. Volkan'a göre bu noktada seçilmiş örselenme, seçilmiş zafere göre daha kötü sonuçlara yol açabilir. Seçilmiş zaferler her toplum ve grupta bakıcı-çocuk ilişkisi içerisinde geçmiş zaferleri anımsatan törenlerin kutlanması biçiminde kuşaktan kuşağa aktarılır. Bu yolla gruba bağlılık sağlanmaktadır. Ancak seçilmiş örselenmede geçmişteki bir yenilginin sadece kuşaktan kuşağa aktarımı söz konusu değildir. Tarihteki belli bir olayın aktarımında bireyler geçmişteki yaşadıkları utanma ya da alçalma duygularını onarım görevlerini de yüklemektedir. Böyle bir aktarım kuşaktan kuşağa bir intikam arzusunu hareketlendirmektedir. Volkan (2005)'ın ortaya koyduğu seçilmiş örselenme bir anlamda bir düşman kimliğini de yaratmaktadır. Bu yolla grup diğerinden kendini ayırt ederek kendi kimliğini oluşturmuş olur.

Bunlara ek olarak öykünmeyi kolaylaştırıcı terörist başarılar, terörizm geleneğinin var oluşu, nefretin pekiştirilmesi ve siyasal şiddetin ayırıcı özelliği olan öğ alma isteği de terörizmin psikolojik öğeleri arasında sıralanmaktadır (Wilkinson 2002b: 180). Kısaca, tek tip bir terörist psikolojisinden bahsedilemeyeceği gibi, psikopatlığın terörizmin önemli bir nedeni olduğu düşüncesi araştırmalarda reddedilmektedir (Smelser ve Mitchel, 2002: 30-31). Ancak terörist davranış masumları öldüren, sosyal tramvalara neden olan, kişilerin

mallarına zarar veren aşırı bir davranış türüdür (Smelser, 2007: 92). Aynı zamanda psikolojik olarak terörizmin psikolojik öğelerle bezenmeden varlığını devam ettirme olasılığı çok azdır (Çitlioğlu, 2005: 22-23). Kuçuradi (2002: 343)'nin ifadesiyle terörizmin çözümünü zorlaştıran en önemli unsurlardan biri siyasi bir amaçla öldürmeye ve ölmeye giden, bir davaya inanmış/inandırılmış gençlerin bulunuyor olmasıdır. Dolayısıyla teröristlerin normal insanlar olduğu kabul edilse dahi bir dava için ölmeye gidebilecek bir inanç ve psikoloji içerisinde buldukları gözden kaçırılmamalıdır.

Daha önce belirtildiği gibi terörizmin nedenlerine yönelik çalışmaların karşılaştıkları en önemli zorluklardan biri terörizmin karmaşık bir yapı göstermesi ve bu nedenle interdisipliner bir yaklaşımı zorunlu kılmasıdır. Bu nokta terörizmin nedenlerini ele alan çok nedenli yaklaşımı ortaya çıkarmaktadır. Çok nedenli yaklaşım terörizmi birçok sebepten oluşan bir olgu olarak kabul etmektedir. Terörizmin psikolojik, ekonomik, politik ve sosyolojik birçok yönü bulunmaktadır. Terörizm tanımlama sorunlarında dile getirildiği gibi terörizm disiplinler arası bir incelemeyi zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla terörizmi yalnız psikolojik, sosyal ve politik yönüyle ele almak konunun tüm yönünü açıklamaktan uzak görünmektedir. Bu nedenle çok nedenli yaklaşım terörizmin yukarıda sayılan tüm yönleriyle birlikte ele alınması gereken bir konu olduğunu vurgulamaktadır.

Newman (2006: 769)'a göre terörizmin sebeplerinin incelenmesinde ön yapısal, psikolojik veya örgütsel koşulların tek başlarına araştırılması terörizmin sebepleri hakkında bir genellemeye ulaşmayı mümkün kılmamaktadır. Dolayısıyla terörizmin sebepleri ile ilgili çalışmalar belli tip örgütler üzerinde bütün bu koşulların etkisini bulma amaçlı olmalıdır.

Diğer bir ifadeyle terörizmin özellikleri sebebiyle terörizm çalışmaları da ancak "çok çeşitlilik/çok nedenlilik üzerine oturtulduğunda" (Cirinlioğlu, 2004: 88) sağlıklı bir analiz yapma imkânı verecektir.

Bu amaçla 1977-1983 yılları arasında terörizmin nedenlerinin bir tek nedene bağlanarak açıklanamayacağı sayılına dayanan ve bu kapsamda siyasal bilimciler, sosyologları, felsefecileri, psikologları, kriminologları ve hukukçuları bir araya getiren kapsamlı bir araştırma yürütülmüştür. Almanya, Fransa, İtalya ve Hollanda arasında karşılaştırma yapılan bu çalışmada, terörizmin ideolojik yapısı, stratejisi, grup yapıları ve terörizmin filizlendiği toplumsal koşulların yanı sıra sağ ve sol teröristlerin biyografileri de ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Son olarak, terörizm ile toplum ve devlet yapısı arasındaki ilişki ele alınmış ve toplumsal yapıdaki olumsuzlukların terörizmin doğmasına katkıda bulunabileceği sonucuna varılmıştır (akt. Laqueur, 2002b: 127-128). Ancak böylesi birçok alanı içinde barındıran bir çalışma yapılması her zaman için mümkün olmamaktadır. Bu nedenle tek tek alanların terörizm üzerine yaptığı çalışmalar genellemelere ulaşmaya imkân vermese de terörizmin bir yönünü açıklaması açısından önem arz etmektedir.

Bu açıdan İRA terörünün nedenlerinin de tek bir nedenle açıklanamayacağı belirtilmelidir. İfade edilen veya edilmemiş birçok etken İRA terörünün nedenleri arasındadır.

İRA terör örgütünün altında yatan nedenler konusunda iki görüş söz konusudur. Birinci görüş İRA terörünün asıl nedeninin İngiliz emperyalizmi olduğunu savunur. İkinci görüş ise asıl nedeni Protestan-Katolik ayrımına dayanan milliyetçi ve dinsel bir ideolojiye dayandırır.

Bourke (2004)'ye göre, İRA terörünün asıl nedeni 12. yüzyılda başlayan İngilizlerin emperyalist politikalarıdır. Bu savını İRA'nın yöneticilerinden biri olan Gerry Adams'ın 1976 yılında Long Kosh hapisanesinde söylediği "İrlanda'daki şiddet, İngiliz emperyalizminin bir sonucudur" sözüyle güçlendirmek istemektedir. Bourke'ye göre İrlanda'daki İngiliz emperyalizminin hem siyasi hem de ekonomik yönleri vardır ve bu emperyalizm siyasi yönetimde vücut bulmaktadır. Ancak, İrlanda'da Katolik-Protestan çatışması söylemi ile çatışmaların asıl kaynağı olan İngiliz emperyalizmi gizlenmeye çalışılmaktadır.

İdil (2006)'e göre de, İRA dinsel oluşumdan çok siyasi bir oluşumdur. Kuzey İrlanda'da Katoliklerin oluşturduğu Cumhuriyetçi teröristlere Protestanlardan oluşan Loyalist teröristleri motive eden din değil siyasettir. Çünkü, Cumhuriyetçiler, Kuzey İrlanda devletini yıkmayı ve komşu İrlanda Cumhuriyetiyle birleşmeyi amaçlıyorlardır. Bu nedenle İdil (2006)'e göre, İrlanda'daki bu çatışmalar dinsel bir çatışma yerine, etnik-milliyetçi bir çatışma olarak ele alınmalıdır.

Aynı şekilde Karlsson (2005)'a göre, İrlanda'daki terör siyasidir ve milliyetçi bir iz taşımaktadır. Çünkü yaptıkları eylemlerle hiçbir dinsel bağlantı kurulmamaktadır. Ayrıca eylemlerini meşru kılmak için de İncil'i kullanmamaktadırlar (Karlsson, 2005: 179).

Barnes (2005)'e göre ise, İrlanda'daki terör bir düzeyde dinseldir. Her iki taraf farklı bir dine (mezhebe) üye oldukları için, diğerine karşı tutucu bir şiddet uygulamıştır. Ona göre, İsyen ve kıyım,

misilleme ve adalet din motivasyonunun bir elementini sabit olarak ortaya koyar. Barnes (2005)'ın söylediği üzere, insanlar dini bir sembol ve kimliklerinin bir roketi olarak kullandıkları için, dinsel üyelik, dinsel ritüel ve dinsel festivallere katılma çatışma durumunda daha yüksektir. Din bir sınır işareti olur ve dinde katılma topluma bağlılık ve sadaktın bir imzası olarak tanımlanır. Fakat çatışma çözüldüğü ya da önemli bir azalmaya uğradığında biçimsel dinsel bağlılıkta azalma olur. Ancak Barnes (2006)'e göre, din tek başına çatışmayı devam ettiremez. Daha doğrusu din, kendine özgü dinle bağlantısı olmayan gelecek politik sonuçlarda bireyler ve gruplar tarafından kullanılır. Farklı sosyal gruplar sınırlı kaynaklarla ilgili yarışmaktadırlar. Bu sebeple Barnes (2005)'e göre, İrlanda'daki terörün doğası dinsel ve politiktir.

Kısaca İrlanda'da terörün asıl nedeninin İngiliz emperyalizmi olduğu görülmektedir. Diğer taraftan din tek başına çatışmaların nedeni olmaktan çok çatışmaların dozunu arttıran bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.4. İrlanda'da Barış Süreci

Kuzey İrlanda'daki barış sürecinin oluşturulması bakımından Türkiye için bir örnek teşkil etmektedir. Bu bakımdan (Kapaklıkaya, 2009: 43-44);

1. Kuzey İrlanda'nın barış süreci çok iyi incelenmiş ve belgelenmiştir. Süreç, Militanlar ile İngiltere ve İrlanda hükümetleri arasında 1990'lı yılların başlarında gizli müzakerelerle başlayarak, siyasi partiler arasındaki çok taraflı müzakerelere dönüşmüş ve sonunda 1998 yılında, kapsamlı bir barış anlaşmasına ve güç paylaşımına dayalı hükümetin kurulmasına kadar ulaşmıştır.

2. Bu 'çatışma çözümü' ve 'barış süreci'nin araştırmacıya sağladığı bir dizi avantajdır. Derin bir biçimde bölünmüş toplumlarda yapılan araştırmalarda duyarlılık gereklidir. Kuzey İrlanda se oldukça açık bir toplumdur ve Darfur, Çeçenistan, Burma ya da diğer çatışma ve gerilim alanlarına göre daha kolay ulaşılabilir bir bölgedir.

3. Bu çatışmanın derin bölünmüşlükler yaşayan toplumlara tipik bir örnek oluşturmasıdır. Çatışma motivasyonları dini, sömürgecilikten kaynaklanan ve etnik milliyetçiliğe dayanan motiflerdir. Çatışma, iktidar ve kaynak adaletsizlikleriyle tahrik edildi. Yalnızca politikacılar ya da örgütlerin oluşturmadığı toplumsal dayanışma, çıkar ve kimliklere dayanıyordu.

4. Uzun süreli bir sivil çatışmadan çıkmak isteyen diğer toplumlar için olumlu ya da olumsuz dersler çıkarılabilecek bir barış ve barış inşa laboratuvarı olmasıdır. *Genellikle barış süreci inşa eden aktörler, başka yerlerdeki en iyi uygulamalardan örnek alırlar. Kuzey İrlanda, sivil savaştan kurtulmaya çalışan diğer toplumlara kıyasla, ekonomik canlandırma paketleri, yeni siyasi ve insan hakları kurumları ve gruplar arası işbirliğini destekleyici yardımlar biçiminde, muazzam bir, barışı destekleyici finansmana muhatap oldu.

“Kuzey İrlanda sorunun çözümünde gözlemlenen aşamalarla, Kürt sorununa ilişkin atılan adımlarla konuşulan ve teklif edilen aşamalar arasında bir benzerlik olduğu gözlemlenmektedir” (Kapaklıkaya, 2009: 111). Örneğin her iki sorunda da başlangıçta güvenlik odaklı görülen sorun süreç içerisinde, güvenlik önlemlerinin yeterli olmadığına anlaşılması ile sonuçlanmıştır. Aynı şekilde, sorunun gerçek yüzüyle tanınması ve kabullenilmesi benzer bir yön izlemiştir. Bir diğer benzerlikte muhatap belirleme konusunda yaşanan tartışmalardan oluşmaktadır. Örneğin İngiltere Sinn Fein'i IRA ile bağlantılı olduğu için muhatap almak istememiştir. Bu gün Türkiye'de sıklıkla dile getirilen af talepleri, İrlanda sorunda da önemli bir problem olmuştur. Sosyal haklar ve ekonomik politikaların geliştirilmesi bakımından İrlanda önemli bir örnek oluşturmaktadır. Buna rağmen İrlanda'da dine bağlı olarak halklar arasındaki derin ayrılıklar Türkler ile Kürtler arasında bulunmamaktadır.

“Kuzey İrlanda barış süreci de on yıldan fazla sürmüştür. Şimdiki kökleri, savaş yorgunluğundan, diğer süreçlerin yaygınlaşmasından, barış sağlanması için ekonomik gereksinimden, yeni Amerika Birleşik Devletleri yönetiminin desteğinden ya da nüfusun muazzam derecedeki barış özleminden ötürü barışa çok uygun bir ortamın bulunduğu 1980'li yılların ortalarına kadar uzanır” (Fisas, 2011: 63).

Dönem dönem IRA silah bırakıp anlaşma masasına oturmak istese de bu çabalar sonuçsuz kalmıştır. Bunlardan en bilineni 10 Nisan 1998 de Belfast'ta ABD'nin de dâhil olduğu Good Friday olarak bilinen anlaşmadır. Bu anlaşma barış sürecinin en önemli adımı olarak görülmektedir.

Good Friday Anlaşmasının deklarasyonunda tarafların niyetleri açıkça dile getirilmiştir. Buna göre,

1. Çok partili görüşmede ki iştirakçiler, yeni bir başlangıç için samimi bir tarihi fırsat önerisi sunacağımıza inanıyoruz

2. Geçmişin trajedileri üzücü bir biçimde geride kaldı. Ölenleri, yaralananları ve onların ailelerini hiçbir zaman unutmamalıyız. Fakat kendimizi kararlı ir şekilde barışın başarısı, tolerans, karşılıklı güven güvenlik ve insan haklarının tümünü savunmaya adayarak, onları en iyi şekilde onurlandırabiliriz.

3. Taraflar olarak (Kuzey İrlanda, İngiltere ve İrlanda Cumhuriyeti) barışın temelleri olarak ortaklığa, eşitliğe ve karşılıklı saygıya bağlıyız.

4. Politik konulardaki çözüm konusundaki düşünce farklılıklarımızın yalnızca demokratik ve barışçı anlamda olduğunu tekrar teyit ediyoruz.

5. Aramızda var olan farklılıkları, eşit olarak politik ve yasal isteklerimizi kabul ediyoruz. Bununla birlikte, barışa giden yolda her elverişli yolda mücadele etmeye ve kabul edilmiş düzen ve demokratik çerçeve içerisinde kalmaya gayret edeceğiz.

Görüldüğü üzere anlaşma deklarasyonu ile barış süreci için gerekli olan ilk adım olarak farklılıklar kabul edilmiştir. Bu durum hiç kuşkusuz barış sürecinin başarılı bir şekilde sürdürülmesine katkıda bulunmuştur. Ancak başlangıçta tüm partilerin katılımını öngören anlaşma deklarasyonuna rağmen, sonradan Sinn Fein ve iki Protestan Partisi anlaşmadan çıkarılmıştır. Diğer taraftan, Kuzey İrlanda bakanı David Trimble ve John Hume (SDLP Lideri) anlaşmaya sundukları katkı nedeniyle Nobel Barış Ödülüne layık görülmüştür (Şenocak, 2006).

Anlaşmada genel olarak Kuzey İrlanda'nın İrlanda Cumhuriyeti'ne mi yoksa Büyük Britanya'ya mı dâhil olacağı tartışılmıştır. Anlaşma sonuçları ise kabaca şunlardır;

1. Yapılacak olan referandumda oy çoğunluğuna bağlı anayasal değişiklikler temel olacaktır.
2. Tüm partiler tarafından "sadece barışçı ve demokratik araçların kullanılacağı taahhüt edilir.
3. Yasama gücü Kuzey İrlanda Meclisine devredilecektir.
4. Meclis tarafından önemli bir karar alınırken Cross-Community İlkelere uyulacak.
5. Kuzey İrlanda Hükümeti güç paylaşımı partiler arasında orantılı bir biçimde paylaşılacak.
6. 29 Aralık 1937 den itibaren süre gelen İrlanda Cumhuriyet Anayasasına giren bölgesel talepler 2 Aralık 1999'da kaldırılacak.
7. 1920 kanunu ile yürürlüğe giren İngiliz Parlamentosu İrlanda Hükümeti yasası kaldırılacak.
8. Kuzey-Güney Başkanlık Komisyonu kurulacak ve Kuzey Güney Yürütme Kurulu önemli sorunlarda yetkili olacak.
9. İngiliz-İrlanda Hükümetler Arası Komisyonu, bazı sorunlarda iştirakçi olacak (Bu madde Anglo-Irish antlaşmasında bulunan maddenin değiştirilmiş bir biçimidir)
10. Birleşik Krallık, İrlanda, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'yı kapsayacak bir İngiltere-İrlanda konseyi kurulacak.
11. İki yıl içerisinde örgütler silahlarını bırakacak.
12. Ateşkes sonrası iki yıl içinde mahkûm örgüt üyelerine şartlı tahliye getirilecek. Kuzey İrlanda İnsan Hakları Komisyonu kurulacak.
13. Bölge askerden tecrit edilecek, Operasyonlar durdurulacak ve barış sürecine kadar İngiliz birlikleri kademeli olarak geri çekilecek.
14. Kuzey İrlanda Bağımsız Polis Komisyonu önderliğinde polis gücü reformu sağlanacak.
15. Tüm Kuzey İrlanda halkının insan hakları korunacak.
16. Her iki kesimde kendi anayasalarında anlaşmaya atıfta bulunacak.

10 Nisan'da başlayan görüşmeler sonucu ortaya konulan bu maddeler, Mayıs ayında referandum ile halkoyuna sunuldu. Anlaşma İrlanda Cumhuriyeti'nde %94 Kuzey İrlanda'da ise %71 ile kabul edildi. Ancak referandumdan sadece üç ay sonra iki bölgenin birliğini savunan rIRA, Omagh'ta kanlı bir eylem gerçekleştirdi (Barnes, 2005). Bu da anlaşmanın ilk başlarındaki iyimser havasının pekte gerçekçi olmadığını göstermiştir.

Aralık 1998'de Protestan örgütü UVF silahlarını teslim etmeyi kabul etmiştir. Nisan 1999'da da Sinn Fein karşılık olarak en geç Mayıs 2000'de silahlarını teslim etmeye başlayacağını açıklamıştır (Eriş, 2000). IRA 2001 yılını Ekim ayında silahsızlandırmayı başlattığı açıklamıştır. Ancak bu tarihten sonra IRA silahsızlanmaya sürecine ara vermiş ve görüşmeler yeniden 2005 yılında başlamıştır (Demirel, 2003).

IRA 28 Temmuz 2005'de silah bıraktığını açıklamıştır. IRA'nın silah bırakması barış için büyük bir adım olup olmadığı ise hala tartışmalı bir konudur. Birçok yazar IRA'nın silah bırakmasını dünyada meydana gelen büyük değişimler sonucunda taktiksel bir eylem olduğunu belirtmektedir. Örneğin, Burgess (2005)'e göre halkın umudu olan barış 10 Nisan 1998 Good Friday anlaşması ile değil, Londra metrolarına yapılan saldırılar sonucunda gelecektir. Çünkü gerek 11 Eylül saldırıları gerekse Londra saldırıları hem Amerika'nın IRA'ya olan desteğini azaltmış hem de dünyada Teröre karşı baskıyı arttırmıştır. Dolayısıyla IRA bir taktik olarak silahsızlanmayı seçmiştir.

Şenocak (2006) da IRA'nın silah bırakmasını barış sürecinde büyük bir başarı olarak değerlendirmemektedir. "Açıkçası ben uluslararası kamuoyu kadar iyimser değilim. IRA İrlanda

Cumhuriyeti ile girdiği savaş sonrası ve 1970'lerin ortalarında hatta 1990'ların sonunda da silah bıraktı ama eylemlerine devam etti. Ayrıca IRA terörist örgütlerin süper gücü önceki silah teslim görüşlerinde IRA'lı yetkililer şekerden bomba yapmayı öğrendiklerini ve şekerleri teslim etmeleri gerekip gerekmediğini söyleyerek bir anlamda gövde gösterisi yapmışlardı... Ben IRA'nın bu yaklaşımını bir taktik olarak değerlendiriyorum. Halk desteğinin arkasından çekilmiş olması ve uluslar arası konjonktürünün teröre karşı hoş görüsünün az olduğu bir dönemde IRA belki de en akıllıca taktiği kullanmaktadır" (Şenocak, 2006: 95).

"Üyelerine bir süre yayın yasağı konan Sinn Fein IRA'nın siyasi temsilcisi olduğunu açıkça söylemekten çekinmekte, Fakat IRA'yı meşrulaştırıcı konuşmalar yapmaktan da çekinmemektedir. Kuzey İrlanda'da İngiliz silahlı güçleri olduğu için IRA'nın silahlı mücadeleye başvurduğunu iddia eden Sinn Fein üyeleri kendilerinden beklenen IRA'yı kınamayı hiçbir zaman yapmamıştır" (Laçiner, 2001: 21). Richards (2001)'a göre, politik kanat yani Sinn Fein gerçekte IRA'nın emrindedir. Ona göre, Sinn Fein en azından 2001 sonbaharına kadar IRA'nın emrindeydi ve bu yüzden IRA'nın silahsızlanmasında katkı sunması imkansızdı.

İrlanda örneğine bakıldığında taraflar arasında bir anlaşma zeminin oluşturulması yönünde önemli ipuçları vermektedir. İrlanda'da silahların susması bir İngiltere ile IRA ve Sin Fein arasındaki görüşmelere dayanmaktadır. Bugün itibari ile PKK'nın geri çekilmesi hükümetler ile örgüt arasında görüşmelerin barış ortamının sağlanmasında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye süreci bir adım öteye çekebilme adına İrlanda örneğinden yola çıkarak gerek PKK gerekse siyasi temsilcisi niteliğindeki BDP ile görüşmeleri sağlıklı bir ortama taşınması gerekmektedir. Her türlü eleştiriye rağmen görüşmelerin durması sorunu çözmecek aksine tekrar alevlendirebilecektir.

Sonuç

Sonuç olarak IRA terör örgütünün doğuşunda iddia edilen her iki nedende etkili olmuştur. Şöyle ki 12. yüzyılda İngiliz işgalinden 1960'lara kadar dönemde İrlanda'daki örgütlerin temel mücadelesi İngiliz emperyalizmine karşı gerçekleşmiştir. IRA'nın kuruluşunun ilk yılları da bu mücadele doğrultusunda olmuştur. Bu dönemde göçmen Protestanlar yani Birlikçiler, İngiltere ile birlikteliği savunurken, Katolikler yani Cumhuriyetçiler İngiltere'den bağımsız birlik bir İrlanda istemektedirler. Çatışmalar da bu doğrultuda olmuştur.

Ancak, 1960'larda durum değişerek artık bir Birlikçiler-Cumhuriyetçiler ya da Protestanlar-Katolikler arasında gerçekleşen kısır bir çatışmaya dönüşmüştür. Artık tek mücadele alanı İngiltere emperyalizmi olmaktan çıkıp bir milliyetçi dinsel güç mücadelesi haline dönüşmüştü. 1969 da İngiliz birliklerinin İrlanda topraklarına girişi bu çatışmaları daha da hızlandırmıştır. Kısaca İrlanda'da yaşanan çatışmaları iki döneme ayırabiliriz. İşgalci İngiliz birliklerine karşı mücadele ile geçen dönem ve İrlanda'nın kendi içerisinde dinsel ve ideolojik ayrılıklara dayanan mücadele.

Diğer bir konu da IRA ile onun siyasi kanadı Sinn Fein arasındaki bağa ilişkindir. Sinn Fein'in siyasi kanat olarak ılımlı tarafı oluşturduğunu ve barış sürecinde etkisinin büyük olduğuna ilişkin görüşler vardır. Bu görüş, siyasi temsilin imkansızlaştığı yerde terörün başladığı fikrine dayanır. Laçiner (2001) 1905 de Kralın egemenliğini kabul eden Sinn Fein'in 1916'da yaşanan olayları İngilizlerin kanlı bir şekilde bastırması ve Sinn Fein'e karşı getirilen kısıtlamalar nedeniyle silahlı mücadeleyi öngören bir terör örgütüne dönüştüğünü dile getirir. Diğer Yandan Richards (2001), Sinn Fein'in barış görüşmelerinde hiçbir etkisinin bulunmadığını, çünkü Sinn Fein'in IRA'nın emrinde olduğunu söylemektedir. Bu görüş IRA ile Sinn Fein'i aynı kefeye koymaktadır. Dolayısıyla Sinn Fein'e daha fazla özgürlük tanınarak barışın sağlanabileceği inancının boş olduğu fikri burada ağır basmaktadır.

IRA ile Sinn Fein'in aynı mı yoksa ayrı fikirler etrafında örgütlenmiş ılımlı ya da sert tarafları mı simgelediği sorusu, bir diğer konuyu gündeme getirmektedir. Bu konu barış sürecinde hangi etmenlerin etkili olduğu sorusuna aranan yanıttır. Yaygın görüş IRA'nın 2005 yılında silah bırakmasının gerisinde 1990'larda periyodik olarak gerçekleştirilen barış görüşmelerinin olduğudur. Bu görüşmeler her iki tarafı da adım adım barış sürecine taşımıştır. Ancak diğer bir düşünce bunun hiçte böyle olmadığını savunur. IRA'nın 2005 de silah bırakmasında bu tür barış görüşmelerinin değil 2001 yılında gerçekleşen 11 Eylül olaylarının ve 2004 yılında Londra metrosuna yapılan saldırılarının etkili olduğunu ileri sürer. Buna göre, 11 Eylül ile birlikte ABD'nin IRA'ya olan yoğun desteği bitmiş ve Londra saldırıları ile gerek İngiltere'de gerekse tüm Dünya'da terörizme karşı artan baskı IRA'yı böyle bir karar alma noktasına itmiştir. Ancak şunu söylemek gerekir ki terörist gruplara her zaman devletler tarafından bir baskı gelmiştir. Hiçbir dönem hiçbir devlet terörü başıboş bırakmaz. Dolayısıyla, 90'larda gerçekleştirilen barış görüşmelerini hiçe sayarak IRA'nın silah bırakmasında bu görüşmeleri tamamen etkisiz görmek pekte gerçekçi durmamaktadır. Diğer taraftan ABD'nin 11 Eylül sonrası IRA'ya olan desteğinin son bulması silah bırakma eyleminde önemli bir

etkisi olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Ayrıca İrlanda'daki barış süreci Türkiye için tarihsel bir örnek olarak hali hazırda durmaktadır.

KAYNAKÇA

- ALONSO, Rogelio (2001), "The Modernization in Irish Republican Thinking Towerel the Utility of Violence", *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 24, p. 31-144.
- ANIL, Yaşar Şahin (2003), *Alamut Terörünün Kaynakları ve Hasan Sabbah*, Gendaş Yayıncılık, İstanbul.
- AYDIN, Nurullah (2006), *Küresel Terör ve Türkiye*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- BARNES, L. Philip (2005), "Was the Northern Irelan Conflict Religious?", *Journal of Contemporary Religion*, Vol. 20, No. 1, p. 55-69.
- BIRCHARD, Karen (1998), "Terrorist Attack in Northern Ireland Prompts Major Emergency Action", *The Lancet*, 22 Aug., p. 632.
- BOURKE, Richard (2004), "Imperialism and Democracy in Modern Ireland, 1898-2002" *Boundary 2*, Sipring, 31:1, Duke Universty Pres, p. 93-118.
- BURGESS, Mark (2005), "The IRA Statement: The End of the Begining", *CDI Deffense Monitor*, July / August, p. 6-7.
- CİRHİNLIOĞLU, Zafer (2004), *Terör ve Toplum*, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- CRENSHAW, Martha (1981), "The Causes of Terrorism", *Comparative Politics*, Vol. 13, pp. 379-399.
- CUENCA, Ignacio Sanchez (2004), "Terrorism As War of Attrition: ETA And The IRA", *Estudio/Working Paper*, June, p. 1-32.
- ÇİTLİOĞLU, Ercan (2005), *Gri Tehdit Terörizm*, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- DAVIES, Barry (2006), *Terörizm*, Çev: Pınar Bulut, Truva Yayınları, İstanbul.
- DEMİREL, Emin (2003), *Dünyada Terör, IQ Kültür Sanat Yayıncılık*, İstanbul.
- EAGER, Paige W. (2008), *From Freedom Fighters to Terrorists: Women and Political Violence*, Ashgate Publishing.
- ERİŞ, Hamit (2000), "IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)", Edit: Ümit Özdağ ve Osman Öztürk, *Terörizm İncelemeleri*, Asam Yayınları, Ankara.
- FISAS, Vicenç (2011), *Dünyada Barış Süreçleri*, Agora Kitaplığı, İstanbul.
- FREEMAN, Charles (1986), *Terrorism*, Batsford Academic and Educational Limited, London.
- GUNTER, Michael M. (1984), "Ermeni Terörizminin Çağdaş Görünümü", *Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No:88, 17-18 Nisan, s.105-109.
- GURR, Ted Robert (2006) "Economic Factors", Louise Richardson (ed.), *The Roots of Terrorism*, Routledge Press, Londra.
- HOFFMAN, Bruce.(2006), *Inside Terrorism*, Columbia University Press, New York.
- İDİL, Aydın (2006), "Potential Global Threat of Terrorism and International Response a Clash of Religious Traditions?", *Social Dynamics of Global Terrorism an Prevention Policies, Workshop Papers, Sosyoloji Derneği*, Ankara, 6-7 Nisan, p. 179-197.
- JENKINS, Brian M (1975), "International Terrorism: A New Mode of Conflict", David Carlton and Carlo Schaerf (ed.), *International Terrorism and World Security*, Croom Helm, London. 1975.
- KAPAKLIKAYA, İbrahim (2009), *Kürt Açılımı: Kuzey İrlanda Perspektifi*, Ağaç Kiavevi Yayınları, İstanbul.
- KARLSSON, Ingmar (2005), *Din, Terör ve Hoşgörü*, Çev: Turhan Kayaoğlu, Homer Kitabevi, İstanbul.
- KEGLEY, Charles (2003), "The Characteristics, Causes and Controls of the New Global Terrorism: An Introduction", Charles Kegley (ed.), *The New Global Terrorism*, Pearson Press, New Jersey.
- KLOSKO, George, MULLER, Edward N. ve OPP, Karl D. (1987), "Rebellious Collective Action Revisited", *American Political Science Review* 81(2), 561-564.
- KONGAR, Emre (2005), *Küresel Terör ve Türkiye*, 9. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KUÇURADİ, İoanna (2002), "İnsan Haklarından Devlet Kavramına", *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, der. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- LAÇİNER, Sedat (2001), *İngiltere, Terör Kuzey İrlanda Sorunu ve İnsan Hakları*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara Çalışmaları, No: 6, Ocak 2001, Ankara.
- LAQUEUR, Walter (1996), "Postmodern Terrorism", *Foreign Affairs*, Vol. 75/5, pp. 24-37.
- LAQUEUR, Walter (1999), *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*, Oxford, Oxford University Press, Oxford.
- LAQUEUR, Walter (2002a), *A History of Terrorism*, Londra, Transaction Publishers, London.
- LAQUEUR, Walter (2002b), "Terörizmin Yorumlanması", Çev: İbrahim Yıldız, iç., Cemal Güzel (der.), *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, Ayraç Yayınevi, Ankara, s. 95-141.
- MOORE, Tony (2007), "Terrorism in Northern Ireland and Spain", *Polis Bilimler Dergisi*, Cilt: 1(4).
- MULHOLLAND, Marc (2007), "Irish Republican Politics and Violence Before to Peace Process, 1968-1994", *European Review of History*, Vol. 14, No: 3, September, p. 397-421.
- NEWMAN, Edward (2006), "Exploring the Root Causes of Terrorism", *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 29,pp. 749-772.
- POST, Jerrold M. (1998) "Terrorist Psycho-logic: Terrorist Behavior as a Product of Psychological Forces", Walter REICH (ed.), *Origins of Terrorism*, The Woodrow Wilson Center Press, Washington.
- POST, Jerrold M. (2006), "The Psychological Dynamics of Terrorism", RICHARDSON (ed.), *The Roots of Terrorism*, Londra, Routledge Press, Londra.
- RICHARDS, Anthony (2001), "Terrorist Groups and Political Fronts: The IRA, Sinn Fein, the Peace Process and Democracy", *Terrorism and Political Violence*, Vol: 13, No. 4, Winter, Franc Class Pres, London, p. 72-89.
- SCHMID, Alex P. and JONGMAN, Albert J., (1988), *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, New Brunswick, Transaction Books, New Jersey.
- SILKE, Andrew (1999), "Rebels Dilemma: The Changing Relationship Between the IRA, Sinn Fein and Paramilitary Vigilantism in Northern Ireland", *Terrorism and Political Violence*, Vol.11, No: 1, p. 55-93.
- SMELSER, Neil J. and MITCHELL Faith (2002), *Terrorism: Perspectives from the Behavioral and Social Sciences*, The National Academies Press, Washington DC.
- SMELSER, Neil J. (2007), *The Faces of Terrorism: Social and Psyhological Dimensions*, Princeton University Press, New Jersey.
- ŞENOCAK, Hasan Emre (2006), *Avrupa Terör Örgütleri ve Ülke Uygulamaları*, Platin Yayıncılık, Ankara.

- THORNTON, Thomas Perry (1964), "Terror as a Weapon of Political Agitation", Herry Eckstein (ed.), Internal War: Problems and Approaches, The Free Press, New York.
- TILLY, Charles (2004), "Theories of Terrorism: A Symposium" Sociological Theory, Vol. 22, No: 1, March, pp. 5-13.
- Türkçe Sözlük (1998), Türk Dil Kurumu, Ankara.
- VICTOROFF, Jeff (2005), "The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches", Journal of Conflict Resolution, Cilt 49, Sayı 1, 3-42.
- VOLKAN, Vamık D. (2005), Körü Körüne İnanç, Çev: Özgür Karaçam, Okyanus Yayınları, İstanbul.
- WARDLAW, Grant (1989), Political Terrorism: Theory, tactics and counter-measures, Cambridge Universty Press, New York.
- WILKINSON, Paul (2002a), "Terör ve Terörizm", Çev: Talip Kabadayı, iç., Cemal Güzel (der.), Silinen Yüzler Karşısında Terör, Ayraç Yayınevi, Ankara, s. 142-162.
- WILKINSON, Paul (2002b), "Terörist İdeolojiler ve İnançlar", Çev: Talip Kabadayı, iç., Cemal Güzel (der.), Silinen Yüzler Karşısında Terör, Ayraç Yayınevi, Ankara, s. 180-188.
- WILKINSON, Paul (2006), Terrorism versus Democracy: The Liberal State Response, Routledge Press, Londra.